

Sygn. akt II AKa 105/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 lipca 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi, II Wydział Karny, w składzie:

Przewodniczący:	SSA Wiesław Masłowski
Sędziowie:	SA Marian Baliński (spr.) SA Maria Wiatr
Protokolant:	sekr. sąd. Jadwiga Popiołek

przy udziale J. S., Prokuratora Prokuratury Apelacyjnej w Łodzi

po rozpoznaniu w dniu 17 lipca 2014 r.

sprawy wnioskodawcy **J. F.**

o odszkodowanie i zadośćuczynienie

na skutek apelacji wniesionej przez pełnomocnika

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 21 stycznia 2014 r., sygn. akt XVIII Ko 32/13

na podstawie art. 437 §1 kpk

utrzymuje w mocy zaskarżony wyrok, uznając apelację za oczywiście bezzasadną.

Sygn. akt II AKa 105/14

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 21 stycznia 2014 roku wydanym w sprawie XVIII Ko 32/13 Sąd Okręgowy w Łodzi, na podstawie art. 8 ust. 1 Ustawy z 23 lutego 1991 roku o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 23 kwietnia 1991 roku nr 34 poz. 149 ze zmianami), zasądził od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Łodzi na rzecz J. F. kwotę 150.000 (stu pięćdziesięciu tysięcy) złotych tytułem zadośćuczynienia „z tytułu wykonania wobec niego decyzji nr (...) Komendanta Wojewódzkiego Milicji Obywatelskiej w Ł. o internowaniu”. Sąd Okręgowy oddalił wniosek co do żądania odszkodowania w kwocie 304.272,29 złotych i zadośćuczynienia w kwocie 828.215,00 złotych.

Apelację - tylko w zakresie odszkodowania - wniósł pełnomocnik wnioskodawcy zarzucając wyrokowi obrazę prawa materialnego:

„1) art. 361 § 1 k.c. przez jego błędną wykładnię, polegającą na zastosowaniu przyczyny zapasowej, która – w braku zdarzenia szkodzącego – i tak by spowodowała szkodę, jako okoliczności wyłączającej odpowiedzialność;

2) art. 417 § 1 k.c. w jego pierwotnym brzmieniu przez jego niezastosowanie i w konsekwencji przyjęcie, że zawinione działania funkcjonariuszy Skarbu Państwa, za które ponosi on odpowiedzialność i które stanowią konkurencyjną w stosunku do internowania przyczynę szkody, stanowi okoliczność egzoneracyjną na gruncie cyt. art. 8 ust. 1 ustawy lutowej;

3) zasadę *neminem turpitudinem suam auditor* przez jej niezastosowanie, polegające na pominięciu, że nie można upatrywać w bezprawnych działaniach funkcjonariuszy Skarbu Państwa, za które ponosi odpowiedzialność, korzystnych dla niego skutków prawnych, w szczególności uznania, że zwalniają go one od odpowiedzialności cywilnej”.

Apelujący konkludował o zmianę zaskarżonego wyroku w części oddalającej żądanie odszkodowania i zasądzenie na rzecz wnioskodawcy kwoty 304.272,29 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia wyrokowania, ewentualnie o zasądzenie kwoty z tegoż tytułu 192 312 złotych, ewentualnie o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja pełnomocnika wnioskodawcy jest bezzasadna w stopniu oczywistym i jako taka nie mogła zostać uwzględniona.

Analiza zaskarżonego wyroku i jego uzasadnienia, przez pryzmat podniesionych w środku odwoławczym zarzutów, w odniesieniu do całości materiału dowodowego ujawnionego na rozprawie przed Sądem I instancji oraz obowiązującego porządku prawnego nie daje podstaw do uznania, aby badane orzeczenie Sądu Okręgowego dotknięte było podniesionymi przez skarżącego uchybieniami. Sąd Okręgowy wnikliwie, wszechstronnie i w pełny sposób, ocenił wszystkie istotne okoliczności sprawy i na tej podstawie poczynił trafne ustalenia faktyczne i dokonał właściwej oceny prawnej poczynionych ustaleń. Zaskarżone orzeczenie ma bezsprzecznie walor swobodnego w rozumieniu art. 7 k.p.k. i zapadło z dochowaniem obowiązku określonego w art. 442 § 3 k.p.k.

Należy podkreślić, że Sąd Okręgowy swoje stanowisko wyłożył w bardzo przejrzysty i odpowiednio staranny sposób w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Uzasadnienie precyzyjnie przedstawia trafne rozumowanie, które doprowadziło Sąd I instancji do zaskarżonego rozstrzygnięcia, tak w zakresie istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy faktów, jak i w szczególności w zakresie ich prawnej oceny w świetle przepisów ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. Nr 34, poz. 149 z późn. zm.). Zaprezentowana przez Sąd Okręgowy wykładnia przepisów ww. ustawy - w aspekcie podstaw i zakresu odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkody wyrządzone wskazanym w niej osobom - jest jednoznacznie właściwa.

Trzeba więc konsekwentnie przypomnieć, że odszkodowanie na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego przysługuje wyłącznie za wykonanie orzeczenia albo za wykonanie decyzji o internowaniu w związku z wprowadzeniem w dniu 13 grudnia 1981 r. w Polsce stanu wojennego. Poza odpowiedzialnością Skarbu Państwa w tym trybie pozostają natomiast inne przejawy represji za działalność związaną z walką o niepodległy byt Państwa Polskiego. Przepis ten przyznaje prawo do odszkodowania wyłącznie za szkodę, która wynikła z wykonania decyzji o internowaniu ale jedynie za normalny związek przyczynowy między wykonaniem internowania a szkodą; wyraźnie ogranicza on możliwość zasądzenia odszkodowania za poniesioną szkodę i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę wyłącznie do skutków wykonania decyzji. W konsekwencji brak jest podstaw do zasądzenia odszkodowania za inne – choć przecież niewątpliwie przejawy represji, nie związane jednak bezpośrednio z wykonaniem internowania.

Jeśli chodzi o zarzuty odwołania odnoszące się do odszkodowania za skutki i dalszy ciąg represji po opuszczeniu ośrodka dla internowanych, to trzeba stanowczo nadmienić, że brzmienie ustawy nie pozostawia w tej kwestii

wątpliwości - możliwe jest zasądzenie odszkodowania za poniesioną szkodę wynikającą z wykonania decyzji o internowaniu; nie jest możliwe uwzględnianie wszelkich, także odległych bądź pośrednich skutków internowania dla stanu majątkowego osoby internowanej. W orzecznictwie sformułowano trafny pogląd, że pasywa powstałe w związku ze zmianą planów życiowych i zawodowych, nie stanowią szkody mającej bezpośredni związek z faktem internowania i jako takie nie mogą być zrekompensowane w trybie przewidzianym ustawą z dnia 23 lutego 1991 r. (por. wyrok SA w Katowicach z dnia 30 grudnia 2010 r., II AKa 422/10, KZS 2011/5/120). „Treść art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, nie pozostawia wątpliwości, że w aktualnym stanie prawnym odszkodowanie i zadośćuczynienie na podstawie tego przepisu przysługuje wyłącznie za wykonanie orzeczenia, którego nieważność stwierdzono w trybie tejże ustawy, lub za wykonanie decyzji o internowaniu. Poza odpowiedzialnością odszkodowawczą Skarbu Państwa w tym trybie pozostają natomiast inne przejawy represji za działalność związaną z walką o niepodległy byt Państwa Polskiego, takie jak zwolnienie z pracy, czy zmuszenie przez pracodawcę do przejścia na gorzej płatne stanowisko” (wyrok SA w Katowicach z 28 maja 2009 r., II AKa 138/09, LEX nr 553857). Niezasadna jest zatem argumentacja apelacji domagająca się uwzględnienia „szkód” wynikających z faktu utraty możliwości ukończenia aplikacji arbitrażowej, bo nie było to bezpośrednią konsekwencją internowania.

W końcu trzeba stwierdzić, że niezrozumiałą jest zarzut nieuwzględnienia przy ustalaniu prawa do odszkodowania (z powodu zmniejszenia zarobków po zakończeniu internowania) wskutek zmniejszenia się świadczeń emerytalnych wnioskodawcy. Na gruncie przedmiotowej ustawy, w adekwatnym związku przyczynowo - skutkowym do wykonania decyzji o internowaniu pozostają tylko te szkody, które są z nią (internacją) w relacji bezpośredniej. Jest tak, ponieważ ustawa lutowa nie wprowadza odpowiedzialności odszkodowawczej za wszelkie szkody wynikłe z represji politycznych zaistniałych w okresie od 1 stycznia 1944 r. do 31 grudnia 1989 r., lecz jedynie za te, które były związane z wykonaniem decyzji o internowaniu (w warunkach określonych w art. 1 i art. 11 omawianej ustawy). Reasumując, ustawa z dnia 23 lutego 1991 r. nie rekompensuje wszystkich szkód związanych z funkcjonowaniem w Polsce systemu totalitarnego. Semantyczne znaczenia przymiotnika „bezpośredni” należy rozumieć jako taki, „który znajduje się blisko nas, niczym nie oddzielony w przestrzeni lub czasie” (Słownik języka polskiego, pod red. M. Bańko, Wydawnictwo Naukowe PWN Warszawa 2007, s.107); czyli jako „nie mający ogniw pośrednich, dotyczący czegoś wprost, mający najbliższy związek z czymś” (Nowy Słownik Języka Polskiego PWN, pod red. E. Sobol, Warszawa 2002, s.47) – a zatem w bezpośrednim związku pozostają tylko te zdarzenia, które współistnieją tylko dzięki sobie, bez potrzeby innych zrzędzeń losu czy splotów wydarzeń – bez występowania innych zjawisk, obecności innych osób lub zaistnienia rzeczy. Innymi słowy: w sprawie brak było podstaw do przyjęcia, że wszelkie szkody majątkowe, których wnioskodawca doznał aktywnie sprzeciwiając się państwu komunistycznemu, mogą być naprawione w oparciu o uregulowania ustawy rehabilitacyjnej.

„W czasie internowania J. F. nadal zatrudniony był w Zarządzie Regionalnym (...) Ziemi (...) i otrzymywał należne z tytułu zatrudnienia wynagrodzenie w pełnej wysokości. Stosunek pracy wygasł z dniem 31 stycznia 1983 roku. J. F. od 1983 roku zatrudniony był w różnych zakładach pracy na różnych stanowiskach. Nie podjął i nie ukończył żadnej aplikacji prawniczej” (uzasadnienie, strony 5 i 6). Taki stan rzeczy sprawia, iż brak jest podstaw do skutecznego dochodzenia przez internowanego odszkodowania z tytułu utraconych zarobków (w przypadku zwolnienia z pracy mającego miejsce po zakończeniu internowania). Nie powinno umknąć z pola widzenia apelującego, iż świadczenia wynikające z omawianej ustawy nie mają charakteru ściśle cywilnoprawnego, lecz charakter publicznoprawny i ich zasadniczą materialnoprawną podstawą jest właśnie ta ustawa. Wprawdzie w postępowaniu o odszkodowanie i zadośćuczynienie ustawy lutowej mają zastosowanie odpowiednie przepisy rozdziału 58 kodeksu postępowania karnego (art. 8 ust. 3), to jednak postępowanie to ma charakter jeszcze bardziej rehabilitacyjny, co zostało podkreślone także w przepisie art. 9 ustawy.

Wydaje się, iż skarżący nie chce dostrzec, iż przepis art. 8 ust. 1 ustawy lutowej stanowi wyjątek od ogólnych zasad dochodzenia roszczeń odszkodowawczych (i zadośćuczynienia). Z Kodeksu cywilnego, w tym z przywoływanego art. 417 k.c., wynika, iż dochodzenie roszczeń z tytułu bezprawnych działań funkcjonariuszy publicznych, a do takich należą nie tylko roszczenia z tytułu internowania, ale szerzej, także z tytułu innych represji – następować powinno

raczej w drodze procesu cywilnego przez powództwo skierowane przeciwko Skarbowi Państwa; tam właśnie apelujący miałby więcej możliwości do argumentacji łacińskimi paremiami. Art. 8 ust. 1 ustawy wprowadza przecież wyjątkowy, szczególnie tryb dochodzenia odszkodowania od Skarbu Państwa za poniesioną szkodę wynikającą z wykonania decyzji o internowaniu. Jeśli uwzględnić, że podstawową zasadą wykładni i wnioskowania prawniczego jest zakaz rozszerzającej interpretacji wyjątków od ogólnych zasad – to oznacza to, że w trybie art. 8 ust. 1 ustawy lutowej można dochodzić odszkodowania i zadośćuczynienia od Skarbu Państwa, tylko z tytułu wykonania decyzji o internowaniu, a w ogólnym trybie postępowania cywilnego innych roszczeń odszkodowawczych. „Odszkodowanie i zadośćuczynienie na podstawie przepisu art. 8 ust. 1 ustawy z 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego przysługuje wyłącznie za wykonanie orzeczenia, którego nieważność stwierdzono w trybie tejże ustawy lub za wykonanie decyzji o internowaniu. Poza odpowiedzialnością odszkodowawczą Skarbu Państwa w tym trybie pozostają natomiast inne przejawy represji za działalność związaną z walką o niepodległy byt Państwa Polskiego, takie jak zwolnienie z pracy, czy zmuszenie przez pracodawcę do przejścia na gorzej płatne stanowisko” (z postanowienia SN z dnia 10 stycznia 2013 r. w sprawie IV KK 292/12, LEX nr 1277775).

Dlatego stanowisko Sądu I instancji jest prawidłowe i nie sposób dopatrzeć się w nim obrazy przepisów prawa materialnego, ani procesowego, a wnioskodawca może dochodzić innych roszczeń odszkodowawczych i związanych z zadośćuczynieniem, ale nie na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy lutowej. Wszelkie zaś roszczenia związane z losami jego stosunku pracy w owym czasie nie mogą być dochodzone w tym trybie - utrata pracy nie była bowiem automatyczną konsekwencją wydania decyzji o internowaniu, dość bowiem wskazać, że przez cały okres internowania wnioskodawca pozostawał w stosunku zatrudnienia.

Z tych wszystkich względów orzeczono jak w sentencji.